

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 450

Polityka ekonomiczna

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-617-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Lyubov Andrushko: Prognozowanie pozyskania drewna w Polsce na podstawie danych GUS / Roundwood production forecasting in Poland, on the basis of the data of the central statistical office.....	13
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość i oczekiwania większych zarobków a ryzyko podjęcia działalności / Entrepreneurship and higher earnings expectations vs. risk of business set up.....	25
Beata Bieńkowska: Spółdzielnie socjalne – szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce / Social cooperatives – opportunities and threats for social entrepreneurship development in Poland.....	35
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Produkcja i wykorzystanie energii elektrycznej na Mazowszu z uwzględnieniem OZE / Production and use of electricity in Mazowsze with the consideration of renewable energy sources.....	46
Agnieszka Biernat-Jarka: Dzierżawa jako sposób zwiększenia powierzchni gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim / Leasing as a method of farms' area increase in Mazowsze Voivodeship.....	56
Krystyna Bobińska: Miejsce kraju w rankingach wieloczynnikowych jako podstawa do identyfikacji nieuruchomionych rezerw rozwoju gospodarczego / The place of the country in the multifactoral ratings as a basis for identification of the hidden reserves for economic growth.....	68
Malgorzata Bogusz, Sabina Ostrowska: Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji / Chosen problems of social and health policy for seniors at local level – the capability of participation.....	82
Przemysław Borkowski: Problemy prowadzenia rachunku kosztów i korzyści w inwestycjach infrastrukturalnych / Challenges in optimising cost-benefit analysis in infrastructure projects.....	91
Barbara Chmielewska: Dysproporcje w jakości życia ludności wiejskiej i miejskiej a polityka ich zmniejszania / Disparities in quality of life of rural and urban population vs. policy of its reduction.....	103
Kazimierz Cyran: Postrzeganie marek własnych produktów żywnościowych a perspektywy ich rozwoju / The perception of private labels of food products vs. the prospects for their development.....	114
Sławomir Dybka: Skuteczność promocji w Internecie – perspektywa klienta / Effectiveness of the Internet promotion – customer perspective.....	125
Malgorzata Gasz: Priorytety rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki / Priorities of Polish economy innovation development.....	138

Aleksandra Gąsior: Poziom rozwoju transportu jako determinanta procesu restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw / The level of transport as a determinant of the process of large enterprises restructuring	150
Edyta Gąsiorowska-Mącznik: Przedsiębiorczość w strategiach gmin województwa świętokrzyskiego / Entrepreneurship in strategies of municipalities of Świętokrzyskie Voivodeship	161
Jarosław Górecki, Jadwiga Bizon-Górecka: Analiza zachowania inwestorów w odniesieniu do kryterium ceny za roboty budowlane / Behavior of investors and price for construction works.....	172
Artur Grabowski: Wolność prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze sportu profesjonalnego / Freedom of business activity in the area of professional sport.....	182
Sylvia Guzdek: Kooperacja jako główna forma współpracy przedsiębiorstw w międzynarodowych sieciach biznesowych / Cooperation as the main form of cooperation in international networks of business	191
Marcin Halicki: The Foster-Hart measure as a tool for determining the set of risky portfolios that do not expose the investor to the bankruptcy / Miara Fostera-Harta jako narzędzie do wyznaczania zbioru ryzykownych portfeli, które nie narażają inwestora na bankructwo.....	205
Mateusz Halka: Wykonawcy robót budowlanych na rynku zamówień publicznych a ich kondycja ekonomiczno-finansowa / Construction contractors on the public procurement market vs. their economic and financial standing	217
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Agnieszka Bubel, Karolina Sobczyk: Finansowe konsekwencje realizacji dyrektywy transgranicznej w ochronie zdrowia / Financial consequences of the implementation of the cross-border healthcare directive	229
Żaklina Jabłońska: Marketing relacji i CSR jako narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej przez franchyzodawców branży gastronomicznej w Polsce / Relationship marketing and CSR as tools for building of competitive advantage by franchisors of foodservice industry in Poland	241
Sławomir Jankiewicz: Wpływ bezpieczeństwa energetycznego na rozwój gospodarczy w Polsce / The impact of energy security to the economic development in Poland	251
Emilia Jankowska: Zróżnicowanie infrastruktury transportowej w kontekście polityki Unii Europejskiej / The diversity of transport infrastructure in the context of the EU policy	260
Bożena Karwat-Woźniak, Paweł Chmieliński: Przemiany w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa i wpływ wybranych instrumentów WPR na te procesy / Changes in the agrarian structure of Polish agriculture and the impact of selected CAP measures on these processes	272

Ewa Koloszyż: Światowy rynek mleka – wybrane zagadnienia / World dairy market – selected issues	287
Agnieszka Komor: Wybrane uwarunkowania strukturalne decyzji lokalizacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw / Chosen structural conditions of localization decisions concerning small and midium enterprises.....	298
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Współczesne wyzwania europejskiej polityki transportowej / Current challenges of European transport policy	311
Hanna Kruk, Anetta Waśniewska: Parki krajobrazowe i narodowe jako element rozwoju zrównoważonego na przykładzie gmin województwa wielkopolskiego / National and landscape parks as part of sustainable development. Case study: Wielkopolska Voivodeship communes	323
Anna Krzysztofek: Dyrektywa 2014/95/EU oraz wynikające z niej zmiany / Directive 2014/95/EU, and changes resulting from it	334
Władysława Łuczka: Ekologiczna gospodarka żywnościowa w województwie wielkopolskim w okresie integracji z Unią Europejską / Ecological food economy in Wielkopolska Voivodeship in the time of accession into the European Union	347
Aleksandra Majda: The analysis of succession strategy, success determinants in Polish family business – case study / Analiza determinant sukcesu strategii sukcesyjnej w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych – studium przypadku.....	357
Janusz Majewski: Problem wyceny zapyłania jako usługi środowiskowej / The problem of the valuation of pollination as environment service	369
Arkadiusz Malkowski: Ruch graniczny jako czynnik rozwoju regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza zachodniego Polski / Border traffic as a factor in the development of border regions on the example of the borderland of Western Poland.....	378
Grażyna Michalczuk, Agnieszka Zalewska-Bochenko: Platforma e-PUAP jako przykład elektroniczacji usług administracji publicznej dla ludności / e-PUAP as an example of electronic services of public administration for the citizens	390
Danuta Mierzwa, Małgorzata Krotowska: Czynniki ekonomiczno-społeczne integracji poziomej rolników – raport z badań / Economic and social factors of horizontal integration of farmers – study report	399
Karolina Olejniczak: Czynniki rozwoju obszarów funkcjonalnych w świetle badań empirycznych / Factors of functional areas development in the light of empirical research	410
Dorota Pasińska: Polski rynek drobiu po wstąpieniu do Unii Europejskiej / Polish poultry market after the accession to European Union	421
Ewa Polak, Waldemar Polak: Wskaźniki dotyczące zdrowia i opieki zdrowotnej jako mierniki jakości życia w Polsce na tle wybranych państw /	

Indices referring to health care as the measure of life quality in Poland in comparison to selected countries.....	433
Adriana Politaj: Zakłady aktywności zawodowej oraz zakłady pracy chronionej jako pracodawcy osób niepełnosprawnych w Polsce / Vocational development centres and sheltered workshops as employers of handicapped persons in Poland	446
Iwona Pomianek: Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich w Polsce według poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego / Classification of semi-urban communes in Poland by the level of socio-economic development	458
Zdzisław W. Puślecki: Current re-shaping of international business / Obecne zmiany kształtu biznesu międzynarodowego	471
Magdalena Ratalewska: Rozwój sektora kreatywnego gier komputerowych w Polsce / The development of the creative industries sector of computer games in Poland.....	491
Jarosław Ropęga: Czynniki niepowodzeń gospodarczych małych przedsiębiorstw w aspekcie nowego paradygmatu cywilizacyjnego / Failure factors of small enterprises in the context of new paradigm of civilization ...	501
Robert Rusielik: Wykorzystanie alternatywnych indeksów produktywności do pomiaru efektywności rolnictwa w Polsce / Alternative productivity indexes for measuring agricultural efficiency in Poland.....	514
Izabela Serocka: Znaczenie czynników lokalizacji przedsiębiorstw a aktywność władz lokalnych gmin województwa warmińsko-mazurskiego / The importance of business location factors vs. the activity of Warmia and Mazury Voivodeship local authorities.....	524
Katarzyna Smędzik-Ambroży, Joanna Strońska-Ziemiann: Rozwój lokalny na obszarach wiejskich o zróżnicowanym rolnictwie (przypadek podregionu pilskiego na tle sytuacji w Wielkopolsce) / Local development in rural areas with diversified agriculture (the case of pilski subregion on the background of the situation in Wielkopolska).....	538
Karolina Sobczyk, Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Michał Wróblewski: Wykorzystanie środków publicznych w walce z wykluczeniem cyfrowym na poziomie samorządowym / Public funds use against digital exclusion at the level of self-government	550
Michał Świtłyk: Efektywność techniczna gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2009-2011 / Technical efficiency of dairy farms in Poland in 2009-2011.....	561
Dariusz Tłoczyński: Konkurencja pomiędzy przewoźnikami Ryanair i Wizz Air jako element rozwoju polskiego rynku usług transportu lotniczego / Competition between Ryanair and Wizz Air as an element of development of Polish air transport market	570

Weronika Toszewska-Czerniej: Productivity of service delivery process as a factor affecting the level of differentiation / Produktywność procesu usługowego jako czynnik kształtujący poziom zróżnicowania	584
Roman Tylżanowski: Stymulatory procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce / Stimulators of technology transfer processes in high-tech manufacturing sector in Poland	594
Małgorzata Wachowska: Czas pozyskiwania cudzych idei przez przemysł. Doświadczenia Polski / Adoption time of others' ideas by industry. Experience of Poland	606
Agnieszka Werenowska: Kierunki zmian na rynku niskokosztowych linii lotniczych / Directions of changes in the market of low-cost airlines.....	616
Barbara Wieliczko: Wspólna Polityka Rolna a zarządzanie ryzykiem w rolnictwie / Common agricultural policy vs. risk management in agriculture	626
Artur Wilczyński: Progi rentowności w gospodarstwach mlecznych w latach 2013-2020 / Break-even point analysis for dairy farms in 2013-2020	633
Jarosław Wołkonowski: Handel zagraniczny Litwy w latach 2012-2015 a sankcje gospodarcze przeciw Rosji / Lithuanian foreign trade in the years 2012-2015 vs. economic sanctions against Russia	644
Arkadiusz Zalewski: Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania poziomu nawożenia mineralnego w Polsce / Determinants of regional differences of level of mineral fertilization in Poland.....	658
Anna Zielińska-Chmielewska, Mirosław Walawski: The use of futures rapeseed contracts exemplified by a trading company in Poland / Zastosowanie kontraktów <i>futures</i> na rzepak przez przedsiębiorstwa handlowe w Polsce	669

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce publikację pt. *Polityka ekonomiczna*, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 58 artykułów (w tym 5 w języku angielskim), w których Autorzy prezentują wyniki badań dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem współczesnych systemów gospodarczych w zakresie polityki gospodarczej. Tematyka podjęta w artykułach jest stosunkowo szeroka – mieści się w czterech obszarach problemowych. Pierwszy przedstawia rozważania związane z polityką innowacyjną, wolnością prowadzenia działalności gospodarczej oraz formami współpracy przedsiębiorstw. Drugi obszar dotyczy polityki transportowej, w tym infrastruktury i konkurencji. Trzeci obejmuje opracowania z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej państwa – na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. Czwartą grupę stanowią artykuły dotyczące rolnictwa, w tym szczególnie wspólnej polityki rolnej i przemian w strukturze agrarnej.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów zajmujących się w praktyce problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszy zbiór były recenzowane przez samodzielnych pracowników naukowych uniwersytetów, w większości kierowników katedr polityki ekonomicznej. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji naukowych.

Jerzy Sokołowski, Grażyna Węgrzyn

Małgorzata Bogusz

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

e-mail: mbogusz@ar.krakow.pl

Sabina Ostrowska

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sanoku

e-mail: sabinaostrowska@gmail.com

WYBRANE PROBLEMY POLITYKI SPOŁECZNEJ I ZDROWOTNEJ WOBEC OSÓB STARSZYCH NA POZIOMIE LOKALNYM – SZTUKA PARTYCYPACJI

CHOSEN PROBLEMS OF SOCIAL AND HEALTH POLICY FOR SENIORS AT LOCAL LEVEL – THE CAPABILITY OF PARTICIPATION

DOI: 10.15611/pn.2016.450.07

Streszczenie: Aktywność seniorów staje się coraz bardziej powszednią i uznawaną formą przeżywania ostatniego okresu życia człowieka, przybierającą coraz bardziej zróżnicowane formy. Osoby starsze dysponują ogromnym kapitałem, który nie zawsze jest wystarczająco eksplorowany i równie często pomijany. Dotyczy to zwłaszcza zaangażowania w rozwój lokalny. Opiera się on głównie na różnych formach partycypacji społecznej i obywatelskiej. Poziom partycypacji ludzi starszych jest zróżnicowany i zawiera się pomiędzy kształtowaniem świadomości społecznej o zamierzeniach i celach działania władz a realnym wpływem społeczności na procesy decyzyjne. W ten sposób powstaje nowa forma partycypacji, jaką jest kooperacja. Istotną rolę w działaniach partycypacyjnych odgrywa kapitał społeczny ludzi starszych oraz czynniki ten kapitał kształtujące. Celem artykułu jest przedstawienie problemów polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych. Szczególną uwagę zwrócono na problem partycypacji na poziomie lokalnym.

Słowa kluczowe: partycypacja, polityka lokalna, starość.

Summary: Activity among seniors is becoming more and more popular and a widely accepted form of living in the last stage of a person's life. It takes many various forms. The elderly have a great capital, which is not always sufficiently used. It especially concerns bigger involvement in local development. It is mainly based on different forms of social and citizen participation. The social asset of elderly people and factors which form this capital play an essential role in the participatory action.

Keywords: participation, local policy, senility.

1. Wstęp

W sytuacji zapaści demograficznej wydłużanie się życia i starzenie społeczeństwa jest wybitnie poważnym wyzwaniem cywilizacyjnym. Starzenie się społeczeństwa jest zjawiskiem powszechnym zarówno w krajach wysoko uprzemysłowionych, jak i słabo rozwiniętych pod względem ekonomicznym, socjologicznym oraz przemysłowym. Efektem tego jest m.in. wzrost liczby osób po 65 roku życia. Starość jest dziś nie tylko sprawą ludzi starszych. Zachodzące przeobrażenia demograficzne i epidemiologiczne, a przede wszystkim wydłużanie się trwania życia wpływa na kształt i charakter tych potrzeb społeczeństwa, które mogą i powinny być zaspokajane w obszarze działań przypisanych do polityki prowadzonej w ramach ochrony zdrowia, będących częścią tzw. polityki publicznej [Peters 2012].

Polityka publiczna w swojej genezie służy nadawaniu porządku zadaniom publicznym – od ich projektowania, poprzez realizowanie, późniejszą ocenę wyników i weryfikację. Cele polityki publicznej ustalane są w procesie konsultacji z partnerami społecznymi, a ich uszczegółowienie w zakresie porządkownia źródeł finansowania i wykonywania zadań powierzane jest organom administracji publicznej – we współpracy z innymi podmiotami [Kraft, Furlong 2007, s. 4-7].

2. Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania usług opieki nad osobami starszymi

Społeczne aspekty przyczyniające się do poszukiwania nowego sposobu wsparcia osób starszych w ich środowisku bytowym są głównie konsekwencją zmian, jakie zachodzą w modelu życia rodzinnego w Polsce, czyli rozpadu rodziny wielopokoleniowej i postępującej atrofii funkcji opiekuńczych związanych ze sprawowaniem opieki nad niesamodzielnymi jej członkami. W przeszłości w Polsce dominowały formy życia społecznego oparte na modelu rodziny dużej, wielopokoleniowej, często składającej się z trzech lub więcej pokoleń. Jednak wraz z upływem czasu struktura rodziny zmieniała się z takich powodów, jak atomizacja życia społecznego, rozwój idei wolności jednostki, zmiana obyczajowości, wzrost poziomu zatrudnienia kobiet, migracja, mniejsza dzietność oraz rosnąca mobilność. Przyniesione zjawiska powodują rozluźnianie więzi społecznych i wzrost liczby samotnych osób starszych, którym rodzina w coraz mniejszym stopniu daje wsparcie, co z kolei przyczynia się do wzrostu zapotrzebowania na instytucjonalne, jak i pozainstytucjonalne formy opieki nad osobami starszymi.

Czynnikami zasadniczo różnicującymi sytuację rodzinną ludzi starych są płeć i wiek. Po pierwsze, kobiety znacznie częściej niż mężczyźni nie mają życiowego partnera. Po drugie, wraz z wiekiem zwiększa się odsetek osób stanu wolnego – szczególnie kobiet. Podczas gdy w grupie wieku 65-69 lat żonaci stanowią 80,6% mężczyzn, a mężatki 52,9% kobiet, w grupie wieku 85 lat i więcej żonatych

mężczyzn było 50,1%, męźatek zaś zaledwie 6,6%. Samotne zamieszkiwanie lub zamieszkiwanie tylko z małżonkiem jest typowo wielkomięjskim modelem rodzinnego funkcjonowania ludzi starych. Singularyzacja, czyli pozostawanie w jednoosobowym gospodarstwie domowym, w przypadku osób starszych coraz częściej staje się sytuacją przymusową, do której dochodzi najczęściej w następstwie śmierci współmałżonka. Według danych i prognoz GUS, znacznie częściej w jednoosobowych gospodarstwach domowych pozostaną kobiety. W Polsce starsze kobiety z reguły gorzej oceniają swój stan zdrowia, częściej też cierpią z powodu osamotnienia i samotności. Wśród społecznych uwarunkowań konieczności projektowania i wdrożenia rozwiązań w zakresie poprawy opieki zdrowotnej nad populacją 65+ można wskazać także wykluczenie społeczne, do którego prowadzi przede wszystkim niski poziom dochodów i niski standard życia, coraz częstsze samotne pozostawanie w gospodarstwie domowym i niesamodzielność, a także niewystarczający poziom rozwoju usług społecznych, przede wszystkim częsty brak wychodzącej poza rodzinę siatki wsparcia społecznego, np. działających w skali lokalnej placówek opiekuńczych, i niedostateczny rozwój usług opiekuńczych udzielanych przez pomoc społeczną. W ramach struktury dochodów daje się zauważyć istotne zróżnicowanie ich wysokości zależnie od płci: wśród osób starszych osiągających najniższe dochody (do 500 zł) znajdowało się 30,8% mężczyzn oraz 69,2% kobiet, podczas gdy w grupie seniorów deklarujących najwyższe dochody, przekraczające 2500 zł – aż 78,1% stanowili mężczyźni, a kobiety tylko 21,9%. Względnie sprzyjająca – w porównaniu z innymi grupami społeczno-ekonomicznymi – sytuacja dochodowa gospodarstw emerytów nie oznacza, że może być ona traktowana, jako satysfakcjonująca. Wprawdzie dane statystyczne pokazują, że odsetek osób starszych zagrożonych ubóstwem jest relatywnie niższy niż osób w innych grupach, to należy pamiętać, że ustawowa granica ubóstwa w Polsce usytuowana jest na bardzo niskim poziomie. W rezultacie trudno o jednoznaczną ocenę sytuacji ekonomicznej ludzi starszych.

3. Wybrane problemy polityki zdrowotnej związane ze starzeniem się ludności

Zaspokojenie potrzeb zdrowotnych wymaga dobrze zorganizowanego i sprawnie funkcjonującego systemu gospodarczego, politycznego i społecznego. System ochrony zdrowia jest odzwierciedleniem polityki społecznej danego państwa i ma decydujący wpływ na stan zdrowia objętej nim populacji. Każdy system zdrowotny nakierowany jest na zaspokajanie potrzeb zdrowotnych terytorialnie określonej populacji, a realny stopień i poziom tych potrzeb – potwierdzony w zachowaniach konsumentów w zakresie liczby i jakości wykorzystanych świadczeń – jest dookreślony przez wiele elementów, a szczególnie przez jego zasoby. Wewnątrz systemu ochrony zdrowia występują wzajemne zależności między: zasobami pozostającymi

do dyspozycji systemu, aktywnością mierzoną liczbą i jakością świadczeń i usług, stanem zdrowia populacji i stopniem zaspokojenia potrzeb zdrowotnych. System ochrony zdrowia ma za zadanie zmierzać do osiągnięcia ustalonych każdorazowo w drodze wyborów celów społecznych. Cele społeczne polityki zdrowotnej obejmują: niwelowanie nierówności zdrowotnych z zapewnieniem wszystkim równych szans rozwoju i ochrony zdrowia, umocnienie zdrowia, zapobieganie chorobom, zgonom i niepełnosprawności, a także taką organizację procesu leczenia, by zapewnione były zarówno troska o chorego, jak i zachowanie jego godności osobistej [Włodarczyk 1988]. Aby powyższe cele osiągnąć, należy doprowadzić do powstania rynku świadczeń, na którym istnieje możliwość [Frączkiewicz-Wronka 2001, s. 42]:

- zabezpieczenia i dostarczenia całej populacji możliwie pełnego zakresu świadczeń medycznych, których ona wymaga, bez względu na różnicujące ją kryteria demograficzne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe i geograficzne (zasada dostępności opieki zdrowotnej),
- zapewnienia usług i świadczeń profilaktyczno-leczniczych i rehabilitacyjnych na możliwie najwyższym poziomie, adekwatnym do poziomu wiedzy i sztuki medycznej oraz zasad dobrej praktyki (zasada: jakość opieki medycznej z uwzględnieniem zasady ciągłości),
- zorganizowania opieki zdrowotnej w możliwie najlepszy sposób, tak aby zapewnić optymalne wykorzystanie istniejących zasobów materialnych, finansowych i osobowych (zasada efektywności opieki zdrowotnej),
- systematycznego wdrażania działań doskonalących system oraz umożliwiających uzyskanie satysfakcji zarówno przez pacjentów, jak i personel (zasada organizacji i zarządzania adekwatnego do osiągniętego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego),
- zatrudniania kadry fachowo przygotowanej do działalności w odpowiednich dziedzinach ochrony zdrowia (zasada kompetentności).

Państwo poprzez system ochrony zdrowia powinno czuwać nad stanem zdrowia ludności, nad warunkami jej życia i pracy oraz przeciwdziałać zjawiskom szkodliwym. Wypełnianie tych zadań jest niezwykle trudne i wymaga podejmowania wielu działań w polu szeroko pojmowanej polityki zdrowotnej, jako podsystemu polityki społecznej. Szczególne znaczenie, z uwagi na zidentyfikowane trendy demograficzne, ma zabezpieczenie potrzeb zdrowotnych osób starszych.

Proces starzenia się ludności jest zaliczany do najważniejszych zjawisk społecznych XXI wieku, a jego skutki stanowią i będą stanowić kluczowe wyzwanie w sferze polityki społecznej w najbliższych latach. Świadomość nieuchronnego starzenia się społeczeństw staje się obowiązkowym elementem planowania przyszłości we wszystkich sferach życia. Powstaje wiele opracowań naukowych diagnozujących sytuację osób starszych w kraju i na świecie. Opracowywane na ich podstawie dokumenty unijne i krajowe wyznaczają kierunki działań niezbędnych do podjęcia w celu przygotowania się do życia w znacznie zmienionej strukturze demograficznej. Punktem wyjścia do dalszych analiz jest przybliżenie pojęcia polityki społecznej

w odniesieniu do procesu starzenia się ludności. Zasadniczo w literaturze przedmiotu przyjmuje się, iż opiera się ona na dwóch powiązanych ze sobą koncepcjach: polityce wobec starości i polityce wobec ludzi starych/osób starszych [Szatur-Jaworska 2006, s. 291]. Polityka wobec ludzi starych obejmuje uwzględnianie specyficznych potrzeb zbiorowości w starszym wieku, polityka zaś wobec starości odnosi się do cech związanych z faktem, że starość jest jedną z faz w cyklu życia jednostki, ściśle powiązaną z fazami wcześniejszymi (młodości i dorosłości). Obu tym aspektom polityki społecznej odpowiadają odmienne cele i instrumenty interwencji prowadzonych przez podmioty publiczne, pozarządowe i komercyjne. Bardziej precyzyjnie – jako politykę społeczną wobec ludzi starych – określa się „działalność różnych podmiotów mającą na celu zaspokajanie potrzeb tej zbiorowości oraz kształtowanie odpowiednich relacji pomiędzy starszym pokoleniem a młodszymi generacjami – dzięki ograniczaniu uzależnienia starszych od młodszych, likwidacji różnych form społecznego wykluczenia ludzi starych, sprzyjaniu ich szerokiej społecznej partycypacji oraz kształtowaniu stosunków międzypokoleniowej solidarności” [Szatur-Jaworska 2006, s. 291]. Do podstawowych celów tej polityki należą m.in.: reakcja na potrzeby konkretnej zbiorowości ludzi starych, żyjącej tu i teraz, oparta na bieżącej diagnozie tych potrzeb; sprzyjanie samodzielnemu życiu; zapewnianie osobom starszym ważnej i stabilnej pozycji w strukturze społeczności, w których żyją; uwzględnianie zróżnicowania sytuacji i potrzeb starszego pokolenia. Strategia polityki społecznej w kontekście tworzenia podstaw do pełnego uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym dotyczy działań w ramach wielu zadań szczegółowych i powinna obejmować wszystkie osoby starsze, z uwzględnieniem ich ograniczeń zdrowotnych, ekonomicznych, mentalnych i innych. Aktywność powinna odnosić się do wszystkich istotnych zajęć, które kreują udział w społeczeństwie. Rolą podmiotów publicznych jest tworzenie warunków do podnoszenia zaangażowania i uczestnictwa ludzi starszych w życiu społeczno-gospodarczym. Aktywne starzenie się powinno być efektem synergii działań idących „od góry” (upoważnienie) i „od dołu” (uczestnictwo).

Najczęściej ludzie starsi koncentrują własną aktywność w swoim najbliższym otoczeniu, dzielnicy, wsi, w której mieszkają. To dzielnica/wieś jest terenem życia społecznego, licznych kontaktów i intensywnej wymiany usług i informacji. Dla ludzi starszych z racji mniejszej mobilności jest przestrzenią znaną i przyswojoną, w której dobrze funkcjonują. To tu większość z nich może, pomimo występujących ograniczeń, poruszać się poza mieszkaniem i realizować różne zadania, począwszy od zakupów, załatwiania spraw urzędowych, korzystania z sieci usług społecznych, realizacji praktyk religijnych, a kończąc na zróżnicowanych formach zagospodarowania czasu wolnego. Także zaangażowanie ludzi starszych w różnego rodzaju lokalne inicjatywy społeczne, odradzanie się idei społeczności lokalnych koncentruje się w sąsiedztwie miejsca zamieszkania. Dlatego też aktywność ludzi starszych ma pozytywne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Wprowadzany obecnie nowy model polityki społecznej kładzie nacisk na współdziałanie wszystkich interesariuszy, począwszy od państwa, poprzez samorządy terytorialne oraz organizacje pozarządowe, po nieformalne grupy. W tym ujęciu istotną rolę odgrywa dialog społeczny. Wraz z rozwojem społeczeństw postindustrialnych i zmianami w strukturze socjalnej nastąpiło odejście od wąskiego pierwotnego traktowania dialogu społecznego w trójkącie: rząd, związki zawodowe i pracodawcy na rzecz upowszechnienia praktyki dialogu na wszystkich poziomach, w tym na struktury trzeciego sektora, zrzeszeń obywateli i instytucji samorządu terytorialnego, gospodarczego, zawodowego [Gąciarz, Pańków 2001] (za: [Towalski 2007]). Często wobec tej formy dialogu stosuje się określenie dialogu obywatelskiego [Grosse 2005/2006] (za: [Towalski 2007, s. 16]). Ta forma dialogu wpływa na wzrost świadomości społecznej, a w konsekwencji podnosi kapitał społeczny członków społeczności. Putnam podkreślał, że przejawem łączenia kapitału społecznego z zaangażowaniem obywatelskim jest sytuacja, kiedy [ci], „...którzy należą do formalnych i nieformalnych sieci społecznych, są bardziej skłonni poświęcić swój czas i pieniądze w dobrej intencji, niż ci, którzy funkcjonują w izolacji społecznej”. Tworzenie się sieci powiązań i zależności między różnorodnymi „aktorami” społeczności lokalnych w sposób naturalny zwiększa poziom partycypacji społecznej [Putnam 2008, s. 197].

Aktywny udział mieszkańców w rozwoju lokalnym jest właśnie przejawem ich oddolnego udziału w życiu publicznym społeczności lokalnej. Partycypacja powoli, choć systematycznie wkracza w polskie życie społeczne i publiczne. Partycypacja rozumiana jako udział mieszkańców w formalnych i nieformalnych procesach samoorganizacji, zmierzających do polepszenia warunków życia w społeczności lokalnej [*Partycypacja społeczna...* 2010, s. 9], przybierać może postać partycypacji społecznej (horyzontowej, wspólnotowej) i partycypacji publicznej. Partycypacja społeczna oznacza udział jednostek w działaniach zbiorowych podejmowanych w społecznościach, w których na co dzień funkcjonują. Chodzi tu przede wszystkim o aktywną obecność w procesie powstawania i funkcjonowania grup obywatelskich i organizacji pozarządowych, stałe lub okazjonalne występowanie w roli wolontariusza itp. Natomiast partycypacja publiczna oznacza zaangażowanie jednostek w działania struktur demokratycznego państwa, a więc instytucji władzy publicznej i organizacji sektora publicznego [Kaźmierczak 2011, s. 83-84]. Partycypacja nie musi dotyczyć jedynie społeczności lokalnej, może, bowiem odnosić się do grupy pokoleniowej (np. osób starszych, młodzieży itp.), grupy wspólnych zainteresowań czy grupy problemowej. Zawsze jednak kontekst terytorialny ma niebagatelne znaczenie [Schindler 2011]. Poziom partycypacji ludzi jest zróżnicowany i zawiera się pomiędzy kształtowaniem świadomości społecznej o zamierzeniach i celach władz a realnym wpływem społeczności na procesy decyzyjne. Zaangażowanie w rozwiązywanie problemów społecznych przechodzi kolejne fazy wyrażające się coraz większym zrozumieniem procesów decyzyjnych i stopniowym włączaniem się w ich podejmowanie, aż do realnego wpływu na proces decyzyjny. Poziomy party-

cypacji oraz specyficzne dla nich cechy prezentuje tab. 1, wskazując szczeble poziomów wspierania partycypacji społecznej. Osiągnięcie wspólnych celów i dążność do uformowania dobra wspólnego realizowanych przez wspólnoty obywatelskie, zgodnie z zasadą subsydiarności, gwarantuje zarówno jednostkom, jak i społeczeństwom podmiotowość, nie dewaluuje przy tym wsparcia ze strony państwa. Prorozwojowość partycypacji wynika z nowej organizacji sfery publicznej. Zakłada ona rolę władz lokalnych wyłącznie jako organizatora rozwoju lokalnego.

Tabela 1. Schemat poziomów partycypacji społecznej

			Angażowanie mieszkańców	Partnerstwo
	Edukowanie społeczności lokalnej	Zbieranie opinii		
Kreowanie świadomości społecznej	Cel: Przekazanie informacji w sposób obiektywny, by mieszkańcy mogli lepiej rozumieć podejmowane działania	Cel: Uzyskanie opinii społecznej na temat problemów alternatywnych rozwiązań/decyzji	Cel: Angażowanie mieszkańców w proces, by rozumieć i uwzględnić ich punkt widzenia i obawy	Cel: Przekazanie podejmowania decyzji grupom lub parterom społecznym
Cel: Poinformowanie i uświadomienie podejmowanych działań	Zobowiązanie: „będziemy was informować”	Zobowiązanie: „Umożliwiamy różne sposoby wyrażania swojej opinii i poinformujemy, w jaki sposób wpłynęło to na podejmowane działania”	Zobowiązanie: „będziemy razem pracować, by wasza opinia była uwzględniona i poinformujemy, w jaki sposób wpłynęło to na podejmowane działania”	Zobowiązanie: „będziemy wdrażać te decyzje, które podejmiecie”
Stosowane metody: Wysyłanie listów, informacje w mediach, ogłoszenia	Stosowane metody: Spotkania, informacje na www, gazetki	Stosowane metody: Spotkania dyskusyjne, badania opinii publicznej	Stosowane metody: spotkania warsztaty, dyskusje	Stosowane metody: Warsztaty robocze dla społeczności lokalnej, zakończone opracowaniem planu działania i podjęciem decyzji finansowych

Źródło: [Grabow, Hilliker, Moskal 2008] (cyt. za: [Polakowski 2008, s. 7]).

4. Podsumowanie

Partycypacja społeczna przybiera różne formy, w tym coraz częściej znajduje swoje miejsce w opiniach i aktach np. Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wkładu osób starszych w życie społeczne i ich udziału w nim, gdzie podkreślono rosnące znaczenie „kooperacji”, czyli metody obejmującej „osoby, społeczności i organizacje posiadające umiejętności, wiedzę i zdolności pozwalające wspólnie pracować, stwarzać możliwości i rozwiązywać problemy”. Upowszechnianie oparte na kooperacji wspólnych aktywności pozwala w nowatorski sposób

rozwiązywać problemy osób starszych w środowisku zamieszkania. Kooperacja lokalna i regionalna jest nową ideą, polegającą na wspieraniu inicjatyw związanych ze wspólnymi działaniami podejmowanymi przez władze publiczne, osoby starsze oraz różnorodne organizacje działające w przestrzeni publicznej na rzecz i z osobami starszymi. Istotą kooperacji jest udział obywateli w procesie dostarczania usług, z których sami korzystają [Archibald i in. 2010]. Jest to szczególnie ważne w kontekście specyficznych potrzeb ludzi starszych, wpływają oni bowiem na decyzje uwzględniające ich potrzeby i oczekiwania. Celem podejmowanych działań jest tworzenie szans i nowych ewentualności, nieidentyfikowanych jak dotąd możliwości rozwiązywania problemów ludzi starszych w środowisku lokalnym oraz podniesienie poziomu i jakości życia społeczności lokalnej.

Literatura

- Archibald A. i in., 2010, *A guide to co-production with older people. Personalisation – don't just do it -co-produce it and live it!*, National Development Team for Inclusion, Christchurch 2010.
- Frąckiewicz-Wronka A., 2001, *Reforma systemu opieki zwrotnej w perspektywie integracji z Unią Europejską. Wybrane aspekty zachodzących zmian*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice.
- Gąciarz B., Pańków W., 2001, *Dialog społeczny po polsku – fikcja czy szansa?*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2001, s. 17 (cyt. za: R. Towalski, 2007, *Dialog społeczny – próba definicji*, [w:] *Dialog społeczny*, red. R. Towalski, s. 16, <http://www.dialogspoleczny.pl/les/TO01-120%20dialog.pdf>).
- Grabow S.H., Hilliker M., Moskal J., 2008, *Comprehensive planning and citizen participation*, <http://jefferson.uwex.edu/documents/CPCPfinal06.pdf>.
- Grosse T.G., 2005/2006, *Dialog społeczny a dialog obywatelski w Unii Europejskiej*, Trzeci Sektor, nr 4, s. 117 (cyt. za: R. Towalski, 2007, *Dialog społeczny*, Wydawnictwo Centrum Partnerstwa Społecznego DIALOG, Warszawa 2007).
- Kaźmierczak T., 2011, *Partycypacja publiczna: pojęcie, ramy teoretyczne*, [w:] *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej*, red. A. Olech, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Kraft M.E., Furlong S.R., 2007, *Public Policy. Politics, analysis and alternatives*, CQ Press, Washington DC.
- Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*, 2010, red. B. Lewenstein, J. Schindler, R. Skrzypiec, Agencja Wydawniczo-Reklamowa MT, Warszawa.
- Peters G.B., 2012. *American Public Policy: Promise and Performance*, wyd. 8, CQ Press, Thousand Oaks.
- Polakowski D., 2008, *Metodologia wspierania rozwoju społecznego gminy poprzez partycypację społeczną tworzenia strategii rozwiązywania problemów społecznych*, maszynopis, Warszawa.
- Putnam R.D., 2008, *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, Warszawa.
- Schindler J., *Konteksty aktywizowania społeczności lokalnej*, [w:] *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnej*, red. A. Olech, Warszawa.

- Szatur-Jaworska S., 2006, *Dwa aspekty polityki społecznej – polityka wobec ludzi starych i polityka wobec starości*, [w:] B. Szatur-Jaworska, P. Błędowski, M. Dzięgielewska, *Podstawy gerontologii społecznej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa.
- Towalski R., 2007, *Dialog społeczny – próba definicji*, [w:] *Dialog społeczny*, red. R. Towalski, s. 16, <http://www.dialogspoleczny.pl/les/TO01-120%20dialog.pdf>.
- Włodarczyk C., 1988, *Prakseologiczny dylemat polityki ochrony zdrowia w Polsce*, Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr. med. J. Nofera, Łódź.